

Jaarversnelling – Sint-Cordula Schoten

1. Identificatie van de voorbeeldpraktijk

In dit werkkader beschrijven we op welke manier we een traject rond het versnellen van een leerling in onze basisschool vormgeven. Er zijn verschillende manieren van versnellen. In deze praktijkomschrijving verwijzen we telkens naar een jaarversnelling. Daarmee bedoelen we dat een leerling één of meerdere jaren overslaat en dus voltijds les volgt met klasgenoten die ouder zijn.

1.1. Fase van het zorgcontinuüm

Verhoogde zorg

2. Beschrijving van de voorbeeldpraktijk

2.1. Doelgroep

Wie behoort tot (uiteindelijke) doelgroep van de praktijk?

De doelgroep die we beogen zijn leerlingen die we reeds als cognitief sterk functionerende (CSF) leerling hebben gesignaleerd. Daarnaast vertonen ze één of meerdere van onderstaande signalen:

- verveling
- de leerling vindt moeilijk aansluiting bij leeftijdsgenoten vanwege hun verschillende ontwikkeling, interesses, ...
- grote schoolse voorsprong voor meerdere leergebieden

Versnellen op onze school kan pas wanneer er reeds voldoende verrijking in de klas werd aangeboden om aan de onderwijsbehoeften van de leerling te voldoen en wanneer blijkt dat het kind dan nog steeds nood heeft aan meer uitdaging.

Zijn er intermediaire doelgroepen? Zo ja, welke?

Schoolteam: Zij hebben kennis over CSF en kennen de procedure die we doorlopen als we een versnelling overwegen. Ze volgen de versnelling nauw op door frequente gesprekken met leerling en ouders.

Ouders: Als ervaringsdeskundigen van hun kind verschaffen ze ons info over zijn/haar welbevinden en noden.

Hoe wordt bepaald welke personen tot de doelgroep behoren?

Zoals eerder vermeld werden deze leerlingen reeds als CSF-leerlingen gesignaleerd en kregen ze al een aangepast verrijkingsaanbod in de klas. Wanneer er, ondanks deze aanpassingen, sprake is van verveling, moeizame sociale relaties en/of een schoolse voorsprong voor meerdere leergebieden bekijken we of een versnelling voor deze leerling de meest gepaste oplossing zou kunnen zijn. We gaan dus enkel over op versnellen wanneer het versnellen een antwoord biedt op één van deze uitdagingen. Deze signalen kunnen opgemerkt worden door de betrokken leerkrachten of de ouders van de leerling.

Betrokkenheid doelgroep

Was de (uiteindelijke of intermediaire) doelgroep betrokken bij de (door)ontwikkeling van de voorbeeldpraktijk? Zo ja, op welke manier?

Deze voorbeeldpraktijk kwam tot stand in overleg met het beleidsteam. De leerlingen zelf werden niet betrokken bij de ontwikkeling van deze voorbeeldpraktijk.

3. Doel

Hoofddoel

- Stillen van de leerhonger. Schoolwerk moet in verhouding staan tot de capaciteiten van de leerlingen: het mag niet té moeilijk zijn – want dan haken leerlingen gefrustreerd af, maar ook niet te makkelijk – want dan verliezen leerlingen hun interesse en slaat de verveling toe. Goede lessen zijn dus lessen waarin leerlingen op het gepaste niveau worden uitgedaagd.
- Bieden van uitdaging in de zone van naaste ontwikkeling (Vygotsky, 1978). Hierbij bedoelen we dat we de leerlingen aanspreken op een niveau dat net buiten het bereik is van wat een kind op eigen kracht kan leren. Wat een kind zelfstandig kan, is de actuele ontwikkeling. Waar een kind hulp bij nodig heeft, is de naaste ontwikkeling.

Subdoelen

- Opkrikken van het welbevinden
- Voorkomen of verminderen van schoolse demotivatie
- Sociale acceptatie / bevorderen van sociale relaties

3.1. Aanpak

Concrete inhoud van de voorbeeldpraktijk

Onze CSF-coördinator brengt de didactische voorsprong in kaart aan de hand van (gestandaardiseerde genormeerde) toetsen voor de leergebieden wiskunde, spelling, technisch en begrijpend lezen. Wanneer er (voor de meeste leergebieden) een schoolse voorsprong gemeten wordt die groter is dan 6 maanden, beoordelen we dat als een gunstig onderdeel voor de afweging van een versnelling. Als er geen voorsprong gemeten wordt, maar we merken vanuit de verzamelde gegevens dat de leerkenmerken duidelijk aanwezig zijn, beoordelen we dat ook als een gunstig onderdeel voor de afweging van een versnelling. Daarnaast vult de CSF-coördinator de versnellingswenselijkheidslijst in (<https://www.projecttalent.be/documenten/576-versnellingswenselijkheidslijst-vl>). Deze geeft een advies omtrent de mogelijke versnelling. We gebruiken dit instrument om alle belangrijke items die van invloed kunnen zijn op de beslissing bij elkaar te brengen.

Deze verzamelde gegevens worden besproken in een overleg met de ouders, de betrokken klas- en zorgleerkracht en de CSF-coördinator. Er wordt op dat moment nog geen beslissing genomen. We spreken een datum af voor een vervolgesprek. Ervaring leert ons dat ouders de tijd nodig hebben om dit nieuws te verwerken en af te toetsen bij hun omgeving. Zo bespreken we tijdens een tweede overleg hun verdere vragen, bezorgdheden en mogelijke angsten. De leerling zelf wordt pas in een tweede fase betrokken bij het proces. Zo geven we de ouders eerst de tijd om op hun eigen tempo de jaarversnelling af te toetsen en te overwegen.

Pas wanneer zowel de ouders als de school een versnelling de beste optie vinden voor de leerling, worden er concrete afspraken gemaakt omtrent het moment van de versnelling, de klasgroep en klasleerkracht die de leerling zullen ontvangen, hoe we de leerling zullen voorbereiden op de versnelling, hoe we afscheid zullen nemen van de klas, ...

Wanneer de begeleiders van de leerling een versnelling gepast vinden, zullen de ouders samen met de CSF-coördinator het gesprek met de leerling aangaan. Daarbij is er veel aandacht voor de mening en de gevoelens van het kind. Nadien zullen er een aantal vervolgesprekken met de leerling worden ingepland door de CSF-coördinator. Ervaring leert ons dat er vaak nog vele praktische vragen naar boven komen in de aanloop naar de versnelling. Als de leerling, na een uitvoerig traject, negatief tegenover een versnelling blijft staan, voeren we de versnelling op dat moment nog niet door. Dan kan het zijn dat we later in de schoolloopbaan opnieuw dit traject doorlopen en bekijken of de leerling dan al wel klaar is voor de versnelling.

De aanloop naar de versnelling wordt aangepast volgens de noden van de leerling. Er wordt gekeken of er beperkt leerstof versneld moet aangeboden worden of de leerling al wil proefdraaien in de klas enzovoort. We zullen nooit alle leerstof bijspijkeren, maar bekijken wel kritisch welke concepten of strategieën de leerling nodig heeft om te kunnen aansluiten op het leerstofniveau van de volgende klas. Wanneer een leerling bijvoorbeeld het vierde leerjaar zal overslaan, bekijken we of de leerling voldoende inzicht heeft in de opbouw van een kommagetal. Daarover gelden er geen algemene afspraken. Dit wordt specifiek per leerling bekeken en aangepast volgens diens noden.

Ook na de versnelling zorgen we voor begeleiding van de leerling en de ontvangende klas- en zorgleerkracht. De leerling ontvangt een versnellingsdagboek waarin deze dagelijks kan aangeven hoe de afgelopen dag is verlopen (<https://www.projecttalent.be/documenten/7326-versnellingsdagboek>). Ook de ouders hebben de mogelijkheid om vragen daarin te noteren. Dit

dagboek wordt dagelijks opgevolgd door de klasleerkracht. De CSF-coördinator organiseert wekelijks een gesprekje met de leerling waarin verschillende items worden besproken:

- Hoe lukken de verschillende leergebieden? (Is verrijking al opnieuw nodig?)
- Hoe lukken de sociale relaties / sociale acceptatie? (Is expliciete hulp hierbij nodig?)
- Hoe lukt het huiswerk? (Is er hulp nodig bij het maken van de boekentas, het plannen en organiseren, ...?)

Er wordt een opvolggesprek met de ouders, klas- en zorgleerkracht en CSF-coördinator ingepland om de versnelling te evalueren, huidige noden te bespreken en verdere afspraken te maken omtrent de begeleiding van de leerling. Afhankelijk van de noden van alle partijen wordt er een moment in die eerste maand na de versnelling geprikt.

Hoe lang of hoe vaak het versnellingsdagboek, de opvolggesprekken met de leerling en de ouders worden georganiseerd is erg afhankelijk van de noden van de leerling. Daarover geldt enkel de algemene afspraak: zo lang de leerling de opvolging nodig heeft.

4. Uitvoering

Materialen

- (Gestandaardiseerde genormeerde) toetsen om de didactische voorsprong in kaart te brengen
- Versnellingswenselijkheidslijst
- Versnellingsdagboek
- Indien de leerling tijdens de begeleiding specifieke noden heeft:
  - leerkuil: metafoor om het proces van iets nieuws leren te verduidelijken
  - model van talentontwikkeling: model om toe te lichten hoe je je talent kan omzetten in succes
  - presentatie over de werking van het brein: hoe komen hersenverbindingen tot stand? wat is daarvoor nodig?
  - geitenpaadje: belang van herhaling
  - comfort-, leer- en paniekzone: wanneer kom jij tot leren?
  - cirkel van invloed: wat kan je loslaten omdat je daar geen invloed op kan uitoefenen?
  - ... (Dit is uiteraard afhankelijk van de noden van de leerling)

Opleiding en competenties van de uitvoerders

- Leerkrachten met ervaring in het signaleren en begeleiden van CSF-leerlingen
- CSF-coördinator met ervaring in het doortoetsen en het verzamelen van gegevens die van belang zijn in de afweging van een eventuele versnelling
- CSF-coördinator met voldoende empathie, kennis van en ervaring met versnellen om vragen en bezorgdheden van zowel de ouders als de leerling op te vangen
- Ouders die in dialoog gaan met de school
- Leerling die gevoelens durft uiten, ruimte krijgt om mee na te denken over het eigen leerproces

Randvoorwaarden

- Voldoende kennis bij het hele team over de ondersteuningsbehoeften van CSF-leerlingen en versnellen
- Een uitgewerkt differentiatiebeleid met minimumverwachtingen omtrent verrijking in de reguliere klas
- Alle betrokken partijen (de ouders, de school en de leerling) staan achter een versnelling
- De leerling en diens ouders worden voorbereid op de versnelling
- De klasgroep waaruit de leerling vertrekt en de ontvangende klasgroep worden voorbereid op de versnelling
- De ontvangende klasleerkracht wordt begeleid bij de versnelling
- De betrokken partijen (de school, de ouders en de leerling) worden betrokken bij de verdere opvolging na de versnelling zolang de partijen hieraan nood hebben

Kosten

Er zijn geen extra kosten verbonden aan deze onderwijspraktijk.

5. Onderbouwing

Verantwoording

We stelden twee doelen voorop: het stillen van de leerhonger (Lavrijsen et al., 2021) en het bieden van uitdaging in de zone van naaste ontwikkeling (Vygotsky, 1978).

Uit het TALENT-onderzoek is gebleken dat leerlingen met een sterke leerhonger bij uitstek gebaat zijn bij een schools aanbod dat hen op cognitief vlak voldoende uitdaagt (Lavrijsen, Preckel, Verachtert, Vansteenkiste, en Verschueren, 2020). Deze leerlingen houden ervan om diep te moeten nadenken en verkiezen opdrachten met een hoge moeilijkheidsgraad boven eenvoudigere taken. Gemiddeld begaafde leerlingen met leerhonger vinden hun cognitieve uitdaging voldoende in het gewone lesaanbod in de klas. Voor cognitief begaafde leerlingen met een sterke leerhonger is het zeker nodig om in te zetten op verrijking en hen dus zo aan te spreken in hun zone van naaste ontwikkeling.

Voor beide doelen kan versnellen een goede optie te zijn. Sommige leerlingen hebben een leertempo dat een ingrijpende aanpassing van de leerstof vereist. Ze hebben na een korte uitleg de leerstof begrepen en hebben geen behoefte aan herhaling. Of ze zijn in begaafdheid en schoolse prestaties zo ver vooruit op hun leeftijdsgenoten, dat de leerstof van een hoger jaar beter aansluit bij hun leerbehoeften. Deze leerlingen komen dan in aanmerking om te versnellen (Smeets, 2021). CSF-kinderen kunnen soms een hele tijd goed geholpen worden met binnenklasdifferentiatie (Barbier et al., 2021; Lavrijsen et al., 2021; Verachtert, 2021). Voor een aantal van hen blijkt het niet voldoende en nemen we de beslissing om te versnellen.

Versnellen is een effectieve methode om uitdagend onderwijs te organiseren voor cognitief begaafde leerlingen. Als de cognitief begaafde leerlingen op een zorgvuldige en adequate manier geplaatst worden en aangepaste leerstof krijgen, dan heeft dit een positief effect op hun academische prestaties en hun welzijn (Smeets, 2021).

Versnellen is één van de meest wetenschappelijk onderzochte interventies voor CSF-leerlingen. Onderzoek leert ons dat van alle mogelijke interventies voor CSF-leerlingen versnellen het grootste positieve effect heeft op de academische prestaties van de leerling (Steenbergen-Hu et al., 2016).

Vaak hoor je argumenten zoals 'versnellen is sociaal en emotioneel gezien geen goede optie'. Onderzoek toont echter aan dat versnellen op sociaal en emotioneel vlak op lange termijn geen negatieve effecten heeft (Bernstein et al., 2021).

We brengen steeds het volledige plaatje in beeld voor we een leerling versnellen. Dat houdt in dat we niet enkel kijken naar het cognitief talent, maar ook naar de sociale en emotionele ontwikkeling, zowel in de klas- als in de schoolcontext. Al deze factoren worden in rekening gebracht alvorens we overgaan tot versnellen.

Na de versnelling is het belangrijk blijvend in te zetten op verrijking in de binnenklasdifferentiatie (Smeets, 2021). Het is echter erg verschillend van leerling tot leerling wanneer verrijking opnieuw noodzakelijk wordt. Dankzij onze frequente gesprekken en het opvolgen via het versnellingsdagboek, kunnen we dit goed in kaart brengen.

Samenvatting werkzame elementen

- Kennis in het team over de onderwijsnoden van CSF-leerlingen en versnellen
- Het gericht verzamelen van informatie die belangrijk is bij de afweging van een eventuele versnelling
- Het in gesprek gaan met alle relevante partners
- Het voorbereiden van de versnelling met alle betrokken partijen
- Het opvolgen van de versnelling met alle betrokken partijen
- De versnelling organiseren op maat van de leerling

Uitkomstenmonitoring

We hebben eigenlijk bijna uitsluitend positieve ervaringen met versnelde kinderen. Op inhoudelijk vlak loopt dit vlot. Op sociaal en op emotioneel vlak zijn de effecten die wij zien nog veel groter: kinderen lijken terug gelukkiger, vinden vlot aansluiting bij hun nieuwe klasgenoten, genieten terug van het meedoen met de klasgroep, ... In een enkel geval liep de versnelling minder vlot door een moeilijke gebeurtenis in de thuiscontext van een leerling.

De tevredenheid van de leerlingen, hun ouders en leerkrachten is duidelijk vanuit de evaluatiegesprekken die we organiseren en geeft indirect aan dat we de vooropgestelde doelen bereiken.

Uit deze gesprekken met ouders en hun kinderen (zie ook hoger beschreven) merken we op dat het welbevinden van de leerlingen vaak sterk toeneemt zodra ze zich thuis voelen in hun nieuwe klas.

Wetenschappelijke referenties

Barbier, K., Struyf, E., & Donche, V. (2021). Wat werkt binnen en buiten de klas? Cognitief begaafde

leerlingen ondersteunen op het vlak van motivatie, leren en presteren. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Het ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals* (pp. 93–108). Acco Learn

Bernstein, B. O., Lubinski, D., & Benbow, C. P. (2021). Academic acceleration in gifted youth and fruitless concerns regarding psychological well-being: A 35-year longitudinal study. *Journal of Educational Psychology*, 113(4), 830-845. <https://doi.org/10.1037/edu0000500>

Lavrijsen, J., Preckel, F., Verachtert, P., Vansteenkiste, M., & Verschueren, K. (2021). Are motivational benefits of adequately challenging schoolwork related to students' need for cognition, cognitive ability, or both? *Personality and individual differences*, 171.

<https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110558> Smeets, S. (2021). Groeperen en versnellen als interventie voor cognitief begaafde leerlingen. In K.

Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van Cognitief Talent. Handboek voor Onderwijsprofessionals* (pp. 131-145). Acco Learn

Steenbergen-Hu, S., & Moon, S. M. (2010). The effects of acceleration on high-ability learners: A meta-analysis. *Gifted Child Quarterly*, 55(1), 39-53.

<https://doi.org/10.1177/0016986210383155>

Verachtert, P. (2021). Compacten en verrijken voor cognitief begaafde leerlingen. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief Talent. Handboek voor onderwijsprofessionals* (pp. 109–128). Acco Learn

Verschueren, K., Lavrijsen, J., Sypré, S., Struyf, E., Vansteenkiste, M., Soenens, B., & Donche, V. (2021). Cognitieve begaafdheid en talentontwikkeling: een hedendaagse visie. In K. Verschueren, S. Sypré, E. Struyf, J. Lavrijsen, & M. Vansteenkiste (Eds.), *Ontwikkelen van cognitief talent. Handboek voor onderwijsprofessionals* (pp. 13-32). Acco Learn.

Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjf9vz4>